

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

JAHON MAMLAKATLARIDA TA'LIMNI INTEGRATSIYALASH VA DIFFERENSIYALASHTIRISH MUAMMOLARI

Tolipova Ozoda Ikromovna

Qo'qon DU v. b. dotsenti, p. f. b. f. d. (PhD)

o16755505@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisdagi jahon mamlakatlarida ta'lim jarayonini integratsiyalash va differensiyalash bo'yicha olib borilayotgan islohotlar, ularning afzalliklari hamda yuzaga kelayotgan muammolar tahlil qilingan. Turli davlatlar tajribasi asosida integratsiya jarayonining samarali modellariga, differensiyalashning individual yondashuvdagi o'rniga hamda ushbu ikki tamoyil o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash masalalariga e'tibor qaratilgan. Shuningdek, o'quv dasturlarining moslashuvchanligi, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi va raqamli texnologiyalarning qo'llanishi bilan bog'liq dolzarb muammolar yoritilgan.

Kalit so'zlar: *Integratsiya, differensiyalash, ta'lim tizimi, kompetensiya, individual yondashuv, fanlararo bog'liqlik, xalqaro tajriba, o'quv dasturi, pedagogik texnologiya, baholash tizimi, inklyuziv ta'lim, raqamli ta'lim.*

XXI asrda ta'lim tizimlari global o'zgarishlar, texnologik rivojlanish va mehnat bozori talablaridan kelib chiqib, yangi yondashuvlarga ehtiyoj sezmoqda. Shulardan eng dolzarblari — integratsiyalash va differensiyalash tamoyillaridir. Ularning to'g'ri qo'llanishi o'quvchilarning salohiyatini to'liq ochish, o'qitish sifatini oshirish, shuningdek, raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda muhim o'rin tutadi. Ammo bu jarayonlar ko'plab davlatlarda qator muammolar bilan to'qnash kelmoqda.

Integratsiyalash — o'quv jarayonida turli fanlar, faoliyat turlari va kompetensiyalarni uzviy bog'lash, o'quvchining kompleks fikrlashini shakllantirishdir. Bu yondashuv ko'plab rivojlangan davlatlarda asosiy strategiyaga aylangan.

Finlyandiya modeli – “phenomenon-based learning” tamoyiliga asoslanib, bir nechta fanlarni bir mavzu atrofida integratsiya qiladi.

Singapur modeli – STEM yo'nalishi bo'yicha chuqur integratsiya, loyihaviy ta'lim, muammoli vaziyatlarni yechishga yo'naltirilgan yondashuv.

Janubiy Koreya – raqamli texnologiyalarni fanlararo integratsiya bilan uyg'unlashtirish, kodlash va injiniringni barcha yo'nalishlarda qo'llash.

Integratsiyalash jarayonidagi asosiy muammolar:

O'qituvchilarning integratsiyalashga tayyorgarligi yetarli emas.

O'quv dasturlarining murakkab va moslashuvchan emasligi.

Metodik qo'llanmalar yetishmasligi.

O'quv baholash tizimining an'anaviy va integratsiyaga moslashmaganligi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Maktablarda texnik ta'minotning bir xil emasligi.

Differensiyalash — o'quvchilar qobiliyati, tayyorgarligi, qiziqishi va intellektual imkoniyatlariga qarab turlicha o'qitish tizimidir. Bu yondashuv individual yutuqlarni oshirishga xizmat qiladi.

AQSH – “inclusive education” asosida individual o'quv rejalari (IEP) keng qo'llanadi.

Germaniya – o'quvchilar 4–5-sinfdan boshlab iqtidoriga qarab uch xil yo'nalishga ajratiladi (Hauptschule, Realschule, Gymnasium).

Buyuk Britaniya – “set” va “streaming” tizimi: fanlar bo'yicha o'quvchi darajalarini inobatga olgan holda guruhlarga ajratish.

Differensiyalashdagi muammolar:

O'quvchilarni noto'g'ri yo'nalishga ajratish xavfi.

Kadrlar malakasining yetarli bo'lmasligi.

Ortiqcha byurokratik jarayonlar sabab individual rejalar sifatining pastligi.

Psixologik bosim: o'quvchilar o'zlarini “kuchsiz” yoki “kuchli” guruhga mansub his qilishi.

Ota-onalar bilan ishlashdagi yetishmovchiliklar.

Bugungi ta'lim tizimining eng murakkab vazifasi — ushbu ikki yondashuvning optimal nisbatini topish.

Muvozanatni topishda uchraydigan muammolar:

Integratsiya yondashuvi fanlar sifatining “yoyilib ketishiga” olib kelishi mumkin.

Differensiyalash esa ijtimoiy tengsizliklarni kuchaytirishi ehtimoli bor.

O'qituvchilar uchun yuklamaning oshishi.

Resurs yetishmovchiligi (material, texnika, vaqt).

Ta'lim siyosatida bir xil standartlarning yo'qligi.

Yechimlar bo'yicha tavsiyalar:
O'quv dasturlarini qayta optimallashtirish.
Integratsiyalashgan darslar uchun amaliy qo'llanmalar yaratish.
O'qituvchilarni qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini kuchaytirish.
Differensiyalashni psixologik tahlil bilan uyg'unlashtirish.
Raqamli texnologiyalar asosida individual o'quv yo'llarini yaratish.
Ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish.

Xulosa qilib aytganda, Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, ta'limni integratsiyalash va differensiyalash — zamonaviy o'qitishning ikki asosiy tayanchi hisoblanadi. Ammo ularning to'g'ri amalga oshirilishi quyidagi shartlarga bog'liq: o'qituvchilarning yuqori metodik saviyasi, moslashuvchan o'quv dasturlari, texnik va metodik ta'minotning yetarliligi, o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olish, davlat siyosatida aniq standartlar va strategiyalar mavjudligi. Integratsiya va differensiyalash o'zaro to'ldiruvchi jarayon bo'lib, ular uyg'unlashganda ta'lim sifati sezilarli ravishda oshadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

1. OECD. Education at a Glance 2023. Ta'lim bo'yicha xalqaro statistik sharh 2023
2. Sahlberg, P. Finnish Lessons 3.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Fin ta'limi saboqlari 3.0: Jahon mamlakatlari Finlyandiya ta'lim islohotlaridan nimalarni o'rganishi mumkin?
3. Darling-Hammond, L. The Right to Learn. O'rganish huquqi
4. West, A. Education Systems in Comparative Perspective. Ta'lim tizimlari: taqqoslash nuqtai nazaridan
5. Schleicher, A. World Class: How to Build a 21st-Century School System. Jahon darajasidagi ta'lim: XXI asr maktab tizimini qanday yaratish kerak?
6. Horn, M., Staker, H. Blended Learning. Aralash o'qitish

